

POSTANOWIENIE

Dnia 14 maja 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z wniosku G. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 14 maja 2020 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 24 września 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od odwołującego się na rzecz organu rentowego
kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem kosztów
pomocy prawnej w postępowaniu kasacyjnym,**
- 3) przyznaje radcy prawnemu M. K. od Skarbu Państwa Sądowi
Apelacyjnego w (...) kwotę 172, 96 (sto siedemdziesiąt dwa i
96/100) złotych tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej w
postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 24 września 2018 r., wydanym na skutek apelacji wniesionej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w T. z dnia 21 kwietnia 2016 r., zmienił ten wyrok i oddalił odwołanie ubezpieczonego G. K. od decyzji organu rentowego z dnia 30

października 2015 r. odmawiającej przyznania ubezpieczonemu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach.

Ubezpieczony G. K. wniósł do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 24 września 2018 r., zaskarżając ten wyrok w części dotyczącej punktu 1 i zarzucając mu w tym zakresie naruszenie prawa materialnego, to jest: § 1 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia w związku z załącznikiem do tego rozporządzenia, dział VII, poz. 1; § 9 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia; § 19 ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na oczywistą zasadność tego środka zaskarżenia. Zdaniem skarżącego, jego skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona z uwagi rażące naruszenie przepisów prawa materialnego powołanych w podstawach zaskarżenia.

Skarżący podkreślił przy tym, że był zatrudniony na stanowisku traktorzysty w Spółdzielni Kółek Rolniczych w B. już od dnia 26 lipca 1976 r. do dnia 31 marca 1981 r. Mimo takiego ustalenia, Sąd drugiej instancji zupełnie zlekceważył tę okoliczność. Tymczasem, zgodnie z § 1 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia, do I kategorii zatrudnienia zalicza się prace wykonywane stale i w pełnym wymiarze godzin obowiązującym w danym zawodzie w warunkach szkodliwych dla zdrowia, wymienione w wykazie stanowiącym załącznik do niniejszego rozporządzenia. W załączniku do tegoż rozporządzenia, w dziale XVII, zatytułowanym „Rolnictwo i leśnictwo”, w poz. 1 została zaś wymieniona kategoria prac „traktorzysty”. Skarżący, zatrudniony jako traktorzysta w Spółdzielni Kółek Rolniczych w B. od 1976 r., rozpoczął pracę pod rządami obowiązującego od 1 lipca 1956 r. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. Dlatego też z całą pewnością mają zastosowanie w niniejszej sprawie przepisy § 9 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii

zatrudnienia, z których wynika, że pracownicy, którzy z tytułu zaliczenia ich pracy do pierwszej kategorii zatrudnienia nabyli uprawnienia na podstawie przepisów obowiązujących przed dniem wejścia w życie rozporządzenia, zachowują te uprawnienia. Ponadto, w takim przypadku ma także zastosowanie § 19 ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, zgodnie z którym przy ustalaniu okresów pracy, uzasadniających prawo do świadczeń, uwzględnia się okresy takiej pracy, wykonywanej przed dniem wejścia w życie rozporządzenia. Natomiast prace dotychczas zaliczone do I kategorii zatrudnienia w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia uważa się za prace wykonywane w szczególnych warunkach, o których mowa w § 4. Według tych regulacji „uprzedni” okres wykonywania pracy, zaliczonej jako praca w szczególnych warunkach, na podstawie takiego ciągu regulacji, z pewnością jest zatem okresem pracy w szczególnych warunkach na mocy obowiązujących przepisów prawa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym)

środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Wypada także przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym stanowiskiem judykatury, skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona wówczas, jeżeli zaskarżone tą skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPIUS 2002, nr 20, poz. 494 oraz z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003, nr 18, poz. 437) i jest możliwe do przyjęcia tylko wówczas, gdy jest ono z góry widoczne dla każdego prawnika, bez potrzeby głębszej analizy prawniczej, gdy jest zupełnie pewne i nie może ulegać żadnej wątpliwości, gdy podniesione zarzuty naruszenia wskazanych przepisów są zasadne *prima facie*, bez dokonywania głębszej analizy tekstu tych przepisów i bez doszukiwania się ich znaczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538). Powołanie się przez autora skargi kasacyjnej na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje go zatem do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście uzasadnioną, tj. podlegającą uwzględnieniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 grudnia 2009 r., II PK 223/09, LEX nr 585777 oraz z dnia 3 lutego 2010 r., II PK 304/09, LEX nr 602695). Innymi słowy, jeżeli skarżący powołuje się na oczywistą zasadność skargi, to powinien zawrzeć w niej wywód prawny, z którego ta oczywista zasadność będzie wynikała. Ma to być przy tym zasadność łatwo dostrzegalna już nawet przy pobieżnej lekturze skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., V CSK 459/09, LEX nr 602638).

Zdaniem Sądu Najwyższego, oceniany w niniejszym postępowaniu wniosek skarżące o przyjęcie jego skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia wyżej określonych kryteriów z kilku powodów.

Przede wszystkim skarżący nie dostrzega, że niniejsza sprawa była już przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego, który wyrokiem z dnia 9 maja 2018 r., II UK 107/17, uchylił poprzedni, korzystny dla skarżącego, wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 8 listopada 2016 r. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. W powołanym wyroku Sąd Najwyższy wyjaśnił natomiast między innymi, że prace kierowcy ciągnika w transporcie i w rolnictwie nie są tożsame, a w konsekwencji różny jest stopień narażenia osób wykonujących te prace na ekspozycję czynników szkodliwych dla zdrowia oraz uciążliwości tych prac w obydwu wymienionych branżach. Dlatego błędne było założenie Sądu drugiej instancji, że istotne znaczenie ma jedynie rodzaj powierzonych prac w oderwaniu od branży. Tymczasem wykładnia językowa regulacji zawartej w wykazie A, dział VIII, poz. 3, przy uwzględnieniu przyjętej przez rozporządzenie kwalifikacji branżowo-stanowiskowej oraz systematyki przepisów, nie pozwala na kwalifikowanie *a priori* pracy kierowców ciągników lub kombajnów wykonujących pracę w rolnictwie jako pracy w szczególnych warunkach. Stanowiska te wymienione zostały w dziale VIII wykazu A, dotyczącym prac „w transporcie i łączności”, a nie w dziale X obejmującym prace „w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym”. Nie ma (zaś) przesłanek, aby zakładać, że wykonywanie prac na wskazanych stanowiskach - niezależnie od branży, w której praca jest wykonywana - związane jest z taką samą szkodliwością i uciążliwością pozwalającą na zaliczenie tego okresu jako uprawniającego do nabycia emerytury w obniżonym wieku. Umieszczenie stanowiska kierowcy ciągnika w dziale VIII - „W transporcie i łączności” łączy szkodliwość tej pracy nie z samym faktem prowadzenia takiego pojazdu, lecz z faktem jego prowadzenia przy uwzględnieniu specyfiki „technologii” pracy w transporcie i obciążeń psychofizycznych, których nie ma - jak uznał ustawodawca - przy wykonywaniu prac na wskazanych stanowiskach w rolnictwie, gdzie dominują prace polowe. O ile więc można by się zgodzić, że prace transportowe wykonywane przez skarżącego jako traktorzystę można zaliczyć do prac w transporcie, a zatem do prac objętych poz. 3 działu VIII wykazu A - mimo że nie

pracował on w przedsiębiorstwie transportowym - o tyle nie ma podstaw do potraktowania prac polowych jako prac w transporcie. Uwzględnienie w wykazie A, dziale VIII pod poz. 3 prac kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych nie oznacza, że należy uznać za pracę w szczególnych warunkach kierowanie tymi pojazdami przy jakichkolwiek innych zadaniach (rodzaju pracy) niż zadania transportowe. Prace uznane za wykonywane w warunkach szczególnych bez względu na miejsce ich wykonywania i rodzaj zostały wymienione w dziale XIV zatytułowanym „prace różne”. Inne działy wykazu obejmują wymienione w nich prace w powiązaniu z rodzajami zakładów pracy lub ich częściami. Nie można więc uznać, że praca traktorzysty jest zawsze pracą „w transporcie”, także wówczas, gdy kierujący niczego nie transportuje, lecz wykonuje przy pomocy ciągnika rolniczego prace polowe.

Przedstawione rozważania Sądu Najwyższego zawarte w powołanym wyroku z dnia 9 maja 2018 r., II UK 107/17, bez wątpienia stanowią wykładnię przepisów prawa stanowiących podstawę rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Trzeba zaś podkreślić, że zgodnie z art. 398²⁰ k.p.c., sąd, któremu sprawa została przekazana, związany jest wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy oraz nie można oprzeć skargi kasacyjnej od orzeczenia wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy na podstawach sprzecznych z wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy. Problem związania sądu, przy ponownym rozpoznaniu sprawy, wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy był wielokrotnie analizowany w orzecznictwie, a w wyroku z dnia 25 marca 2004 r., III CK 335/02 (LEX nr 585801), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że naczelna zasada ustrojowa procesu cywilnego związania sądu ma fundamentalne znaczenie i z tego powodu nie mogą być akceptowane żadne od niej odstępstwa, poza wskazanymi w ustawie (por. także wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 9 maja 2005 r., II CK 413/04, LEX nr 395075 i z dnia 8 października 2009 r., II CSK 180/09, LEX nr 536071). Ponadto w orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, że wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy jest związany nie tylko sąd, któremu sprawa została przekazana, ale także podmiot wnoszący skargę kasacyjną, a w konsekwencji również Sąd Najwyższy rozpoznający taką skargę (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 maja 2010 r., II CSK 628/09, LEX nr 602237 i z dnia 6 maja

2010 r., II PK 344/09, OSNP 2011 nr 21-22, poz. 271 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2015 r., I CSK 864/14, LEX nr 1746416).

Uwzględniając te poglądy prawne, Sąd Najwyższy w obecnym składzie stoi zatem na stanowisku, że nie może być mowy o kwalifikowanym naruszeniu przepisów prawa materialnego, jeśli Sąd drugiej instancji respektował wiążącą go wykładnię, przyjmując ją za podstawę oceny prawnej ustalonego w sprawie stanu faktycznego.

Niezależnie od tej konstatacji Sąd Najwyższy zauważa, że nie ma również racji skarżący, sugerując, jakoby możliwość uznania jego pracy na stanowisku traktorzysty w rolnictwie wynikała z wykonywania jej w części (do dnia 31 grudnia 1979 r.) pod rządami obowiązującego wówczas rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia. Kwestię tę rozstrzygnął bowiem Sąd Najwyższy w uchwale siedmiu sędziów z dnia 8 sierpnia 2019 r., III UZP 3/19 (OSNP 2020 nr 11, poz. 9), wyrażając stanowczy pogląd, zgodnie z którym pracy traktorzysty w rolnictwie wykonywanej w okresie obowiązywania rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia (Dz.U. Nr 39, poz. 176 ze zm.) nie uważa się za okres zatrudnienia w szczególnych warunkach, o którym mowa w art. 184 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 32 ustawy emerytalnej.

W uzasadnieniu tej uchwały podtrzymano też dominujący w dotychczasowym orzecznictwie pogląd, w myśl którego o ile za prace wymienione w dziale VIII, poz. 3 wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., można uznać te, które – choć wykonywane w branży rolniczej – były ściśle związane z przewożeniem (transportem) różnych towarów, o tyle nie spełniają tych kryteriów wykonywane z użyciem ciągnika (traktora) prace *stricte* rolnicze – polowe (bez względu na okres, w którym były one wykonywane). Wyjaśniono ponadto między innymi, że systematyka przepisów rozporządzenia z dnia 10 września 1956 r. nie została przyjęta w wykazie-załączniku do rozporządzenia z dnia 4 maja 1979 r., w którego dziale X, obejmującym rolnictwo i przemysł rolno-spożywczy, pominięto pracę traktorzystów, a prace „kierowców ciągników lub pojazdów gąsienicowych” uwzględniono w dziale VIII, tj. w

transporcie i łączności, w poddziale „transport”, pod poz. 3. W związku z tym praca traktorzystów wykonywana poza transportem stała się zatrudnieniem w II kategorii, do którego nie miała zastosowania zasada zaliczania bez względu na podporządkowanie resortowe zakładu pracy (§ 2 rozporządzenia z dnia 4 maja 1979 r.), oraz nie znajduje obecnie zastosowania § 19 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, że skarżący nie zdołał wykazać, aby zachodziła potrzeba merytorycznego rozpoznania jego skargi kasacyjnej. Dlatego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. oraz § 9 ust. 2 w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, orzekł jak w sentencji swojego postanowienia.